

**DATINI ȘI OBICEIURI POPULARE DIN COMUNA ROHIA
INTR-UN DOCUMENT INEDIT PRIVIND ACTIVITATEA
„ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ
ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN”
DIN PRIMII ANI AI SECOLULUI AL XX-LEA**

BLAGA MIHOC

Prin „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român” (ASTRA)) din Transilvania, intelectualii români au desfășurat, după cum se știe, o harnică activitate în rindul populației, prin conferințe, simpozioane, serbări etc. Se urmărea în primul rind înarmarea locuitorilor cu cunoștințe practice, necesare propășirii lor economice, dar și deschiderea unui orizont cultural, spre cunoașterea istoriei și tradițiilor poporului român.

Comitetul despărțămîntului IV al Astrei, întrunit în ședința din 27/8 februarie 1898, a lansat un apel în care se cerea intelectualilor „ce trăiesc în nemijlocită atingere cu poporul... să binevoiască a aduna și însemna deocamdată: a) toate proverbele române, pe care le cunosc, fie că le-au auditat imediat din gura poporului, fie că le-au aflat scrise și știu că ocură din graiul românului de dincoace de Carpați; b) precum și idiotisme care formează expresiuni aforistice specifice și sunt totodată podobe ale limbei...; ... să se noteze după alfabet și întocmai după cum au fost audite de la popor, explicîndu-le eventualele expresiuni care nu se află în folosință generală, ori explicîndu-se decă să știe chiar și proveniența..., respective însemnîndu-se tradiția păstrată în popor cu privire la originea lor; asemenea să noteze și localitatea unde s-au colectat”¹.

Unor apeluri de genul celui citat se datorează și alcătuirea, în anul 1905, a unei „informări rezumative”, conținînd, după cum indică titlul, „descrierea obiceiurilor legate de căsătorie, crăciun și anul nou din comuna Rohia”².

¹ Arhivele statului Baia Mare, Fond Oficiul parohial ortodox Finteusul Mare, act 22/1898, apel al Astrei.

² Idem, Fond parohial Rohia, act 47/1905.

Aceste însemnări inedite, făcute de învățătorul din satul Rohia sînt interesante, întrucît prezintă obiceiurile de la sărbătorile de iarnă și de la căsătorii așa cum le-a văzut un „folclorist” care a trăit la începutul secolului XX, mai vii, cu siguranță, decît sînt astăzi.

Ne vom mărgini, în cele ce urmează, să reproducem conținutul documentului, lăsînd specialiștilor spre observare potrivirea între ceea ce acesta conține și ceea ce se știe astăzi referitor la obiceiurile legate de sărbătorile de iarnă și de căsătorie: „la crăciun. În seara de ajunul Naserii D-lui umblă colindători, adecă copii, feciori și fete, în grupuri cîte 5—10; colindă diferite cîntece religioase pe la ferestrele oamenilor mai cu stare, și gospodarul casei, invitîndu-i în casă, îi ospată cu vin ars, colaci, mere sau pere. Colindatul ține pînă dimineața, în ziua de crăciun, cam pînă ce se începe serviciul divin (în zorile zilei).

În noaptea de Anul Nou fetele au mult de lucru; de regulă fetele de măritat, mai decuseară es pe ulițe și numără parii în gard, apoi cum e parul lal 10-lea așa-i va fi ursitul; dacă parul e scurt viitorul ei mire va fi mic, dacă parul e noduros atunci va fi gușat, dacă însă e mare și neted bărbatul ei va fi înalt și frumos.

Apoi se retrag într-o casă, de regulă unde se face șazătoarea și să joacă cu talgere în modul următor: se așează pe masă 4 talgere, cu gura în jos, și sub ele se pun, sub unul cărbune (ceva pâr de animale), sub altul bumb, sub al treilea pieptene, sub al patrulea o coajă de piine. Tocmite astfel, una dintre fete așază apoi talgerele și obiectele de sub ele așa încît să nu vadă celelalte; așezate, apoi pe rînd și ridică fiecare talgerul care-l prinde; de (a) ridicat talgerul sub care e bumbul ursitul său va fi frumos ca bumbul; de a ridica cărbunele va fi negricios; de a ridicat peptenele (va fi) bătrîn, de a ridicat coaja de piine va fi bogat ș.a.m.d. (...)

Datini de căsătorii.

I. Logodna, poporul o numește încredințare. Aceasta se îndeplinește astfel: viitorul mire își(i) invită nași(i) și cițiva din feciorii prietenii ai lui și de regulă joi sara sau sîmbătă sara merge la viitoarea lui (mireasă-n.n.), introducerea căsătoriei civile s-au părăsit.

II. Nunta. Toate datinile (ceremoniile) obicinuite la căsătorie, poporul le numește cu un singur termen „nuntă”.

Nunta se începe în ajunul zilei de cununie, de regulă sîmbătă sara cînd la mire se adună aceia din feciorii satului cari în ziua căsătoriei umblă în fiecare casă, prin sat, tot cîte doi feciori și două fete, invitînd pe oameni la nuntă cu cuvintele: Avem poruncă de la înălțatul împăratul N. să osteniți și d-voastre pînă acolo, căci nu e departe, la un păhar de beutură și la multă voie bună. Tot astfel și fetele: avem ..

Acești feciori pregătesc steagul din o năframă, de obicei roșie, în mărime cam de 80 cm. și în mijlocul ei cusută o batistă albă; astfel pregătite, apoi să cos peste un măcău (un baston) în lungime cam de un metru, astfel venind năframa îndoită chiar în două, prind forma

steagului, de un triunghi — dreptunghiular. În vârful din sus al steagului se pun 12 clopoței (zurgălăi). De la zurgălăi pînă cît ține năframa pe macău în jos să pune o pîne de grîu, un feliu de floare numită bărbînog, care se pune maimult pentru frunza ei verde... decît pentru floare, și busuioc; aceste trei nu e ertat să lipsească.

Dacă steagul e gata, apoi cu muzica să duc cu toți (în aceia sară) la mireasă, unde acele dintre fete care au să umble mîne prin sat, după cum am arătat mai sus, pregătesc «cununa din bărbînog», spic de grîu și busuioc. (Această cunună o poartă mireasa pe cap pînă ce se «îmboâlțește». Gata aceste, apoi jucînd i-o petrece pînă cam la miezul nopții cînd apoi merge toți acasă.

În ziua nunții, după ce chemătorii au umblat tot satul, feciorii se duc la mire, iar fetele la mireasă și imediat acești feciori, cu steagul și muzica, petrec pe mire pînă la biserică unde vine și mireasa cu «fetele cele de nună, îndeplinindu-se astfel cununia. Ca un unicat e gogitul. De la biserică iarăși merge fiecare acasă la el. Peste două ore, și după ce au fost duși cu muzică și chiuind iarăși la mire, apoi «merg după mireasă». Mireasa să aduce, dacă mirele are boi, cu șase boi, purtînd lboii în coarneau dinafară ștergare și colaci de grîu; iar dacă mirele nu are boi o aduce și cu cai. Persoanele acele cari însoțesc pe mire cînd merge după mireasă să numesc «mireți»; deci ajunși mireții la locuința miresei, acolo îi întîmpină un om, cu un colac legat cu o năframă în mîină, numit acest om «staroste». Dar și mirele se îngrijește de un asemenea «staroste» care să stea de vorbă cu starostele miresei.

În curtea miresei este pregătită o masă și pe masă o cofă cu apă și un toieriu cu grîu; îndată ce sosesc mireții în curte cu nașii în frunte, apoi toți înconjoară această masă de trei ori, și una dintre fetele de nună îi stropește cu apă, iar cealaltă cu grîu, și toieriul, după ce s-a gătat grîul din el, unul din feciori îl aruncă peste casă, și dacă nu s-a spart e semn bun, iar la dincontră e semn rău.

În timpul de cînd s-au auzit venind mireții pînă sosesc la fată să întîmplă gogitul.

Isprăvind lucrul acesta voesc să intre în casă, dar la ușă îi întîmpină starostele miresii; pășește înainte starostele și zice...

Intrați în casă, unde sunt mesele întinse, se așează cu toți(i) dar mireasa nu e în casă (de regulă e în cămară) și după ce se cam ospată puțin, starostele mirelui se ridică și zice miresei cam așa:

*Am umblat și-am căutat
Și Mireasa n-am aflat
Vă rugăm dară să ni-o dați
Și cu noi nu vă jucați
Că dacă ni-om supăra
Pe toți afară vom țipa
Și mireasa ni-om lua*

Atunci starostele miresei merge în cămară și aduce mireasa, însă însoțită de alte două fete, învălitate toate trei cu o față de masă, așa încît nu se poate deosebi care e mireasa. Astfeliu învălitate, pun tustrele cîte o mînă pe masă, iar starostele mirelui trebuie să aleagă; dacă nimeresce e bine, dacă nu îl rîd toți din casă, și apoi a doua oară își alege mirele mireasa. Aleasă, mireasa, apoi se continuă veselia; în acest timp socăcița va aduce găina nănașilor. Mergînd printre oșpeți, închină către nănași cu găina în mînă (și) zice:

Ia, ia, ia (arătînd găina)
Da nu Ț-oi da
Pînă nu m-i arăta
Curaua cu talerii
Și să-mi numeri mie trii
Săraca găină sură
Eri ai fost pe după șură
Și-amu ești cu bani în gură
Eri ai fost pe după casă
Și-amu ești friptă pe masă
Săraca găina smultă
Popa-n gură ți se uită
Preuteasa te-ar mînca
Numai de te-ar căpăta
Nu te-oi da la nănaș
C-are punga la peptar
Și mi-o da numai grițari
Ci o-i da la nănașu
C-are plug cu patru boi
Și-o pungă de taleri noi
Și mi-o da și mie doi

Nănașa primesce găina și pune pe dînsa, de regulă sub piele, cam de la 10—20 fileri, dînd îndărăpt găina ca așa să-și poată lua socăcița banii și să curețe găina de florile cu care a fost înstruțată. I-o dă cu vorbele:

Socăciță vino-ncoace
Ce-ai făcut mie nu-mi place
Ai beut te-ai îmbătat
Găina mi-ai scălmînat
Și-ai făcut nesce tosmagi (sarmale-nn.)
Numai cu boi să-i tragi
Ai făcut nesce lăscuță
Să le duci pe teleguță

Socăcița îi primește găina zicînd:

*Frunză verde de costré (mohor — n.n.)
Cu-i nu-i place lasă stré (să stea n.n.)*

După ce socăcița a curățit găina și a luat banii apoi o pune iară pe masă înaintea nănașilor.

Isprăvite și acestea apoi se «îmbolțește mireasa». Îmbolțitul se întîmplă așa: eșind cu toții de după mese, în mijlocul casei, nănașii iau între ei pe mire și mireasă și cu o năframă din pănură albă îmbrobodesc mireasa, în decursul cărei lucrări, stegarul întreabă de trei ori: «ce făgăduiesce nănașul cel mare la fini». Nănașii răspund «voie bună și sănătate». După ce s-a îmbolțit mireasa apoi cu toții cari au venit după mireasă es și se duc, ducînd mireasa, încheindu-să astfel ceremoniile împreunate cu căsătoria”³.

ANUARUL MUZEULUI ETNOGRAFIC AL TRANSILVANIEI PE ANUL 1976

Cluj-Napoca, 1976.

Structura Anuarului Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anul 1976 relevă o diversitate de preocupări impuse, nu numai de profilul instituției, dar și de spațiul pe care îl reprezintă. Pornim de la această realitate deoarece cuprinsul actualului număr respectă tradiția volumelor anterioare. De la general la particular; de la fenomene circumscrise întregului teritoriu al Transilvaniei, la altele reprezentative unei anumite zone; de la fapte de cultură materială la cele spirituale, între aceste limite se integrează materialele și studiile publicate. Desprindem, de asemenea, ca o coordonată edificatoare asupra activității muzeografice desfășurate aici valorificarea, cu prioritate, a colecțiilor proprii reprezentative pentru întreaga Transilvanie. Desigur, discuția ar putea fi extinsă la o serie de aspecte specifice fiecărui studiu unde contribuția muzeografilor sau cercetătorilor de la Muzeul etnografic al Transilvaniei se remarcă, ca întotdeauna, prin competență, rigoare științifică caracteristici grefate pe un studiu permanent, cercetare arhivistică susținută și, bineînțeles, pe cunoașterea continuă a realităților din teren. Coroborarea datelor nu este niciodată ruptă de materialul ilustrativ care vine să completeze, citeodată convingător, afirmațiile din text.

³ În reproducerea textului s-a respectat scrierea redactorului, învățătorul din satul Rohia.